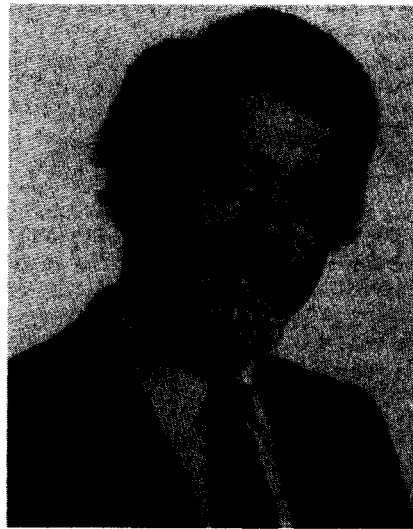

De begroting moet kloppen

Onlangs werd in het Nederlandse wereldje van economen en politici weer een happening gehouden, georganiseerd door de Stichting Rotterdamse Monetaire Studies. Men kan van deze Stichting, en speciaal haar voorzitter, collega Bomhoff, niet zeggen dat ze beschikt over weinig fantasie of over weinig lef. Onbekommerd over de vraag of de boodschap wel reçu is, wordt een guru, prof. James Buchan, regelrecht uit Amerika overgevlogen en in Hilton Rotterdam aan een gezelschap van leden en oud-leden van het kabinet, industriëlen en universitaire deskundologen (men raadplege *De Telegraaf* voor wie er waren) uit te leggen dat de staatsbegroting moet sluiten en niet als regel een tekort moet vertonen.

De stemming aan het diner kan nog zo mooi zijn geweest, maar ik neem toch aan dat een aantal aanwezigen heeft gelachen als een boer met kiespijn, of althans iets minder overtuigd is geraakt van hun keynesiaanse gelijk. Zijn wij niet allen opgevoed met de keynesiaanse leer van het heilzame begrotingstekort en kan zelfs niet elk Nederlands schoolkind, midden in de nacht wakker gemaakt, nu uitleggen waarom Colijn zo'n sufferd was. Het is heel tragisch als het allemaal fout zou zijn. Om verscheidene redenen lijkt het dan ook een gelukkige keuze om de Amsterdamse socioloog, politicoloog en psychotherapeut De Swaan de gelegenheid te geven in „voortreffelijk Engels”, zoals *De Telegraaf* ons meldt, uit te leggen aan de econoom Buchanan waarom hij toch echt fout zat, zodat de disgenoten weer rustig konden gaan slapen. Als het stukje van De Swaan in *NRC Handelsblad* van 19 dezer een getrouwe weergave is van zijn bijdrage aan de discussie, blijf ik toch met twijfels zitten. Begrijpt Buchanan er echt niets van of is hij het jongetje dat zegt dat de keizer echt geen kleren aan heeft?

In wezen is elke staat te beschouwen als een vereniging. Burgers hebben ingezien dat zij gemeenschappelijke behoeften hebben (defensie, wegen, onderwijs enz.) die beter kunnen worden gerealiseerd, d.w.z. met grote schaalvoordelen, als men besluit deze behoefte te bevredigen via de collectieve productie. De primaire bestaansredenen voor de staat zijn de potentiële schaal-

voordelen voor de burgers. Hoewel staatsstructuren de neiging hebben te fossiliseren, zijn er ook vele voorbeelden van fusies van staten en secessies (bij voorbeeld Nederland van Spanje) die bijna alle op gemeenschappelijkheid c.q. tegenstellingen van de belangen zijn terug te voeren.

De moderne staat is een complex gebeuren, en daarom bekijken we een voetbalclub om de betekenis van het begrotingstekort te demonstreren. Een voetbalclub heeft uitgaven aan personeel, het clubhuis, de velden enz. en ze bekostigt dit uit contributies, die eventueel inkomensafhankelijk zijn. Indien bij zo'n club de uitgaven de contributie-ontvangsten overtreffen, is er een aantal mogelijkheden: het tekort is tijdelijk en valt weg tegen toekomstige overschotten of het tekort dreigt permanent te worden. Deze laatste situatie bekijken we eerst.

Men verlaagt de uitgaven of verhoogt de contributie. Als geen van beide oplossingen wordt gekozen, is er sprake van een schizofrene situatie. Men wil de vruchten, maar er niet voor betalen. Meestal komt dit omdat de meerderheid van stemmen in de ledenvergadering niet de meerderheid van de contributie oplevert. Dan zijn er twee andere mogelijkheden. Men sluit een lening, die het toekomstige budget bezwaart met rentelasten, en is het tekort jaarlijks wekerend dan leidt het cumuleren van de schulden ertoe dat een steeds stijgende rentelast ontstaat, terwijl de vereniging afglijdt naar de status van dubieuze debiteur. De derde mogelijkheid is om personeel en leveranciers te gaan betalen met consumptiebonnen van het clubhuis. Wordt de aanvoer van chocoladerepen, cano's, sprits en cola niet proportioneel opgevoerd, en dat zou tot grotere tekorten aanleiding geven, dan leidt dit of wel tot nee-verkopen in het clubhuis of het verstrekken van kleinere chocoladerepen, cano's sprits en cola niet proportioneel opgevoerd, en dat zou tot grotere tekorten aanleiding geven, dan leidt dit ofwel tot nee-verkopen in het clubhuis of het verstrekken van kleinere chocoladerepen, cano's enz. dan tevoren tegen dezelfde bonnen. Kortom geldinflatie op het clubhuis! Deze laatste methode wordt niet geapprecieerd

door de clubleden, terwijl de waardedaling van ons betaalmiddel bij leveranciers weinig populair is.

De vertaling naar het niveau van de staat is duidelijk. Indien belastingverhoging niet strookt met de preferenties van de burgers en inflatie via monetaire politiek wordt uitgesloten, vormt ook een continue vergroting van de staatsschuld als gevolg van cumulerende tekorten geen oplossing.

Hoe komt het dan dat keynesiaanse begrotingspolitiek ons altijd zo aantrekkelijk leek? In eerste instantie was die politiek niet als structureel maar als *conjunctureel* bedoeld, waarbij het saldo zou fluctueren. In tweede instantie was het leerboekmodel geformuleerd als een statisch model, waarbij consequent geen rekening werd gehouden met de dynamische implicatie dat een begrotingstekort van $x\%$ van het nationaal inkomen Y de staatsschuld vergroot met $x \cdot Y$ en dus de rentelast met pxY , waarbij p de rente is. En wordt de operatie herhaald, dan is het niet moeilijk uit te rekenen in welk jaar onze huidige staatsuitgaven of zelfs ons hele nationale inkomen aan rentebetalingen opgaat. Kortom, het keynesiaanse simpele model is statisch en dus *onaf*.

Eén en ander neemt niet weg dat de staat, net zo als elk rechtspersoon, schulden kan hebben, hetzij van kortlopende dan wel langlopende aard. Eén van de centrale variabelen voor de evaluatie van de begrotingspolitiek is echter niet het begrotings- of financieringstekort. Dat is een stroomvariabele, het saldo van de exploitatierekening. De strategische variabele is de stand van de staatsschuld S en haar relatie tot het nationale inkomen Y , alsmede de rentelast daarop. De breuk S/Y dient constant te blijven (bij constante rente) en dat impliceert bij constante Y een constante staatsschuld S en dus ook een begrotingstekort van nul. Het lijkt van psychologisch belang dat de publieke opinie de begroting niet langer alleen beoordeelt naar haar saldo, maar naar haar invloed op het profiel van de toekomstige staatsschuld en rentelasten. Dit is niet langer stof voor een incidenteel artikel op de financiële pagina maar voor het hoofdartikel.

Terug naar Buchanan. In de Verenigde Staten was de gladlopende begroting een verkiezingsbelofte van Reagan in 1980. Dit geeft aan – want de Amerikanen zijn niet gek, ook al wordt dit hier te lande soms gesuggereerd – dat serieuze lieden aldaar de these bespreekbaar achten. Er is in de VS de laatste vier jaar niets van terechtgekomen. Dat is zeer onrustbarend. Het idee blijft echter verstandig, willen de Westerse landen althans niet in Zuidamerikaanse situaties vervallen.